

Lectio quinta

Заняття 9

Тема: Іменники III відміни жіночого роду

Мета: продовжити вивчення іменників III відміни. Закріпити вміння визначати основу цих іменників. Правильно вживати іменники III відміни в анатомічних термінах.

Родові закінчення іменників III відміни жіночого роду

Закінчення Nom. Sing.	Приклади
-do	longitudo, longitudinis f
-go	cartilago, cartilaginis f
-io	articulatio, articulationis f
-es (для рівноскладових)	pubes, pubis f
-as	sanitas, sanitatis f
-is	auris, auris f
-us (якщо Gen. Sing. закінчується на -utis або -udis)	senectus, senectutis f
пригол. + s	pars, partis f
-x (окрім -ex)	phalanx, phalangis f
Винятки dens, ntis m margo, ĩnis m thorax, ācis m tendo, ĩnis m larynx, ngis m pharynx, ngis m canālis, is m pancreas, ātis n vas, vasis n	

1

NB! Іменник vas, vasis n – «судина» в однині відмінюється за III відміною, а в множині – за II:

судини судин – vasa vasōrum

Лексичний мінімум

regio, ōnis f

ділянка

auris, is f

вухо (ot-)

cartilāgo, ĩnis f

хрящ (chondr-)

dens canīnus (canīnus, a, um)	ікло (собачий)
dens molāris (molaris, e)	великий кутній (зуб), моляр
dens premolāris (premolāris, e)	малий кутній (зуб),
dens serotinus (serotinus, a, um)	премоляр зуб мудрості
dens incisivus (incisivus, a, um)	(пізній) різець (різцевий)
cutis, is f	шкіра (dermat-)
basis, is f	основа
pelvis, is f	таз
lens, lentis f	кришталік (phac-)
*cervix, īcis f	шия
phalanx, gis f	фаланга
nasalis, e	носовий

Винятки з роду:

larynx, ngis m	гортань (laryng-)
pharynx, ngis m	глотка (pharyng-)
pharyngeus, a, um	глотковий
vas, vasis n tendo,	судина (angi-)
īnis m tendineus,	сухожилок (ten-)
a, um pancreas,	сухожилковий
ātis n thorax, ācis	підшлункова залоза (pancreat-)
m margo, īnis m	грудна клітка (thorac-)
	край

* використовується у термінах «cervix uteri» (шийка матки); «cervix dentis»; але cervix / collum vesicae urinariae (шийка сечового міхура).

Питання для самоконтролю:

1. Назвіть закінчення іменників III відміни жіночого роду?
2. Перерахуйте слова-винятки з правила жіночого роду.
3. Які особливості відмінювання іменника vas, vasis n?
4. У яких термінах використовується іменник cervix, а в яких collum?

Завдання 1. Доповніть словникові форми, перекладіть терміни.

1. передня частина pars, anterior, Переклад:	6. міжкістковий край margo, interosseus, Переклад:
2. хрящ гортані cartilago, larynx, Переклад:	7. основа фаланги basis, phalanx, Переклад:

3. зовнішнє вухо auris, externus, Переклад:	8. порожнина таза cavitas, pelvis, Переклад:
4. глибока судина vas, profundus, Переклад:	9. складний суглоб articulatio, compositus, Переклад:
5. грудна ділянка regio, thoracicus, Переклад:	10. корінь легені radix, pulmo, Переклад:

Завдання 2. Складіть анатомо-гістологічні терміни. Перекладіть українською мовою.

lentis/cortex
laryngis/cavitas
serotini/dentis/radix
nodi/thoracis/lymphoidei
pedis/processus/sinistri/calcaneus
transversus/muscūlus/thorācis
sinister/margo/cordis
digitorum/tendines
mucosa/laryngis/tunica
synoviālis/vagīna/tendīnis

Завдання 3. Перекладіть латинською мовою.

Слизова оболонка гортані, скелет грудної клітки, залози шкіри, фаланги пальців, хрящі гортані, великий (малий) таз, канал шийки матки, канал підшлункової залози, глибокі лімфатичні судини, судини судин, судини внутрішнього вуха, артерія крилоподібного каналу, задня ділянка шиї, латеральні краї стопи, м'язи грудної клітки, верхній ріг щитоподібного хряща, поперечна зв'язка таза, сухожилки пальців, верхівка різця, корінь верхнього моляра.

Завдання 4. Перекладіть українською мовою.

Pars laryngea pharyngis, canāles palatīni minōres, muscūli rotatōres thorācis, vasa cordis, ventricūli laryngis, sulci cutis, basis cranii, cavitas pelvis, cartilagīnes nasi, margīnes uteri.

Заняття 10

Тема: Іменники III відміни середнього роду

Мета: засвоїти особливості відмінювання іменників III відміни середнього роду в однині та множині. Знати особливості відмінювання іменників грецького походження.

Родові закінчення іменників III відміни середнього роду

Закінчення Nom. Sing	Приклади
-en	abdōmen, ĩnis n
-ur	femur, ōris n
-us	corpus, ōris n
-ma	diaphragma, ātis n
-e	rete, is n
-al	animal, alis n
-ar	hepar, ātis n
-c	lac, lactis n
-l	fel, fellis n
-t	caput, itis n
Винятки ren, renis m lien, lienis m	

4

Особливості утворення форм множини

Відмінкові закінчення для форм Nom. та Gen. Plur. див. у занятті № 6.

NB! Nom. Plur. **-ia** –мають іменники середнього роду з Nom. Sing. на **-e, -al, -ar**.

Наприклад: retia, animalia

Решта іменників мають у Nom. Plur. **-a**.

Наприклад: ossa, foramina, crura.

Іменники грецького походження (узагальнення)

Антична цивілізація стала підґрунтям для європейської наукової терміносистеми, зокрема, давньогрецька мова практично виконувала функцію міжнародної мови медицини. Таким чином, у медичній термінології зустрічаємо численні запозичення з давньогрецької: aorta, encerhalon, diaphragma, systole та ін. У наведеній нижче таблиці подано загальні відомості про латинізовані давньогрецькі іменники I, II та III відмін.

	I відміна		II відміна	III відміна	
	Іменники ж. р. із закінченням Nom. Sing. -e: systole, es f	Іменники ч. р. із закінченням Nom. Sing. -es: diabetes, ae m	Іменники с. р. із закінченням Nom. Sing. -on: ganglion, i n	Іменники ж. р. із закінченням Nom. Sing. -sis: diagnosis, is f	Іменники с. р. із закінченням Nom. Sing. -ma: systema, atis n
Особливості відмінювання*	Gen. Sing. -es Acc. Sing. -en Abl. Sing. -e	Acc. Sing. -en		Acc. Sing. -im Abl. Sing. -i Gen. Plur. -ium	Gen. Sing. -atis Dat. Plur. -is Abl. Plur. -is

Приклади	raphe, es f – шов systole, es f – систола diastole, es f – діастола Aloë, es f – алое diploë, es f – губчатка	ascites, ae m – асцит diabetes, ae m – діабет	colon, i n – ободова кишка encephalon, i n – головний мозок ganglion, i n – ганглій acromion, i n – акроміон skeleton, i n – скелет	basis, is f – основа apophysis, is f – апофіз daiphysis, is f – діафіз epiphysis, is f – епіфіз anastomosis, is f – анастомоз hypophysis, is f – гіпофіз	prisma, atis n – призма systema, atis n – система chiasma, atis n – перехрестя diaphragma, atis n – діафрагма platysma, atis n – платизма

* Інші відмінкові закінчення збігаються з закінченнями відповідної відміни

Лексичний мінімум

hepar, ātis n	печінка (hepat-)
hepatīcus, a, um	печінковий
crus, cruris n	гомілка, ніжка
caput, ītis n	голова, головка (cephal-)
diaphrāgma, ātis n	діафрагма
mamma, ae f	грудна залоза (mast-)
ciliāris, e	війковий
callōsus, a, um	мозолистий
systēma, ātis n	система
rete, is n	сітка
femur, ōris n	стегно
femorālis, e	стегновий
abdomen, īnis n	череву, живіт (lapar-)

abdominālis, e	черевний
accessorius, a,	додатковий
um synoviālis, e	синовіальний
vagīna, ae f	піхва (colp-)
fibrōsus, a, um	фіброзний

Винятки з роду:

ren, renis m	нирка (neph-)
lien, ěnis m	селезінка (splen-)

Питання для самоконтролю:

1. Які закінчення називного відмінка властиві іменникам III відміни середнього роду?
2. Перерахуйте іменники-винятки з правила середнього роду.
3. Які особливості відмінювання іменників III відміни середнього роду ви знаєте?

Завдання 1. Складіть анатомо-гістологічні терміни, перекладіть їх українською мовою.

1. dorsale/pedis/venosum/rete
2. corporis/genu/callosi
3. hyoidei/corpus/ossis
4. cruris/ossa
5. felleae/corpus/vesicae
6. musculi/breve/bicipitis/caput/femoris
7. abdominis/rectus/musculus
8. diaphragmatica/facies/hepatis
9. centrale/nervorum/systema
10. capitis/ligamentum/fibulae/anterius
11. abdominalis/lateralis/regio
12. tendinum/pedis/vaginae/digitorum

Завдання 2. Підберіть слова і поставте у потрібну форму.

Ren, is m; femur, oris n; humerus, i m; longus, a um; caput, is n; hepar, atis n; rete, is n; crus, cruris n (двічі); abdomen, is n; obliquus, a, um; nasalis, e; superior, ius; brevis, e.

1. caput _____ (головка плечової кістки).
2. ligamentum capitis _____ (зв'язка головки стегна).
3. musculus _____ (довгий м'яз голови).
4. ligamentum teres _____ (кругла зв'язка печінки).
5. _____ membranaceum _____ (коротка перетинчаста ніжка).
6. ossa _____ (кістки гомілки).
7. _____ genus articulare (суглобова сітка коліна).
8. musculus _____ (косий м'яз живота).
9. meatus _____ (верхній носовий прохід).
10. venae _____ (вени нирок).

Завдання 3. Перекладіть латинською мовою.

Головка фаланги, тіло молочної залози, довгий м'яз голови, тіло підшлункової залози, діафрагма таза, коліно мозолистого тіла, війковий край райдужної оболонки, нижній край тіла підшлункової залози, передня поверхня лівої нирки, тіла хребців, ниркові частки, ниркові нервові вузли, ніжки головного мозку, піхви сухожилків пальців стопи, дорсальні венозні сітки стопи.